

SIMION MEHEDIŢI (1868–1962), PORTRETUL ULTIMILOR ANI

Magdalena Stoicescu *

„Totuși înțelepții sunt «sarea pământului». Pentru buna creștere a unui popor, viața oamenilor aleși trebuie să fie cât mai bine cunoscută. Ba chiar și chipul lor ar trebui să fie veșnic înaintea ochilor mulțimii”.

Simion Mehediți, în *Titu Maiorescu*, 1925

Pe 16 octombrie 2018 s-au împlinit 150 de ani de la nașterea lui Simion Mehediți, personalitate enciclopedică, cărturar și dascăl înzestrat cu vocația cercetării științifice, pedagogice, literare și filosofice și cu putere creatoare, întemeietorul învățământului geografic în România în 1900, autorul celor mai bune manuale de geografie din prima jumătate a secolului XX, rodnic slujitor al culturii românești, director al „Convorbirilor literare” între 1907 și 1923, ministru al Cultelor și Instrucțiunii Publice în 1918, membru corespondent al Academiei Române la Secția literară din 1908 și titular la Secția istorică din 1915.

Simion Mehediți ilustrează, după cum avea să observe și Tudor Vianu¹, „un tip intelectual al cărui corespondent nu-l găsim cu ușurință în alte culturi, și anume tipul omului de cultură care nu cultivă numai o specialitate științifică anumită, ci reflectează la destinul global al culturii noastre și se simte răspunzător de întreaga orientare a civilizației țării”.

Simion Mehediți face parte din familia spirituală a lui B.P. Hasdeu, Titu Maiorescu, Nicolae Iorga, Vasile Pârvan, Spiru Haret și Constantin Rădulescu-Motru, ei înșiși deschizători de drumuri și slujitori luminați ai culturii românești.

Cercetând biografia și opera lui Simion Mehediți, am descoperit la Biblioteca Academiei Române și la Arhivele Naționale fonduri documentare și manuscrise, dintre care unele inedite, care pun în lumină și unele aspecte mai puțin cunoscute din viața și activitatea savantului. Unul dintre acestea, aflat în Biblioteca Academiei Române, îi aparține discipolului lui Simion Mehediți, geograful Marin Popescu-Spineni, printre pușinii apropiați profesorului până în ultimele săptămâni de viață.

Din *Jurnalul* lui Simion Mehediți au fost publicate până în prezent trei volume, numite *Caiete*. Cele trei *Caiete* editate până în prezent cuprind perioada

---

* Doctorand, Academia Română, e-mail: magdalenastoicescu1007@gmail.com

¹ Tudor, Vianu, *Filosofia culturii*, București, Editura Publicom, 1945, p. 288.

1 aprilie 1906–31 decembrie 1953: vol. I, între 1 aprilie 1906 și 27 decembrie 1920, vol. II, între 1 ianuarie 1921 și 31 decembrie 1949 și vol. III, între 1 ianuarie 1950 și 31 decembrie 1953.

Vederea slăbită a savantului, mergând până la orbire, nu i-a mai îngăduit să-și scrie singur jurnalul, în ultimii ani, până în 1957, el dictând soției și nepoatei. Personalitatea lui Simion Mehedinți se dezvăluie în aceste caiete sub toate aspectele ei: omul, a cărui viață particulară cu sacrificiile ei era ascunsă de opera sa de savant geograf și de profesoratul cu funcții, este mai aproape, prin mărturisiri, de noi, cei cărora ni se adresează postum, pentru el *măine* fiind mai important decât *azi*, după cum citim în Jurnal.

Amintirile lui Simion Mehedinți din *Manuscrise*, *Premise* sau din *Jurnal* nu se citesc ușor. Făcând bilanțul zilei sau al zilelor trecute, scriitorul se dovedește a fi unul dintre acei „străluciți grefieri ai sufletului”, cum inspirat îi numea Marin Sorescu pe diariști în 1986.

Redăm în continuare câteva momente încărcate de dramatism din existența profesorului Mehedinți, care au lăsat urme în însemnările sale zilnice.

Într-o petiție adresată Ministrului Domeniilor în 1946 pentru a i se permite să dovedească ilegalitatea deciziei de expropriere a micii sale moșii din județul Iași, comuna Hermeziu, pe motiv de arendare, Simion Mehedinți răspundea și la acuzația de *fuga din țară după 23 August 1944*².

Cu grija manuscriselor părăsite și a lucrărilor neterminate și cu povara dorului de țară – „am trăit ca român, vreau să mor român între români” – în octombrie 1943 Simion Mehedinți plecase din București spre Bulgaria având drept țintă Turcia. Era însărcinat, ca geograf, să organizeze un Institut Cultural la Ankara. Trecerea Dunării, un scurt popas în orașul Sofia, la Consulat, apoi Plovdivul și... Istanbulul. Scriitorului i se pare că *timpul stă pe loc*. Plecare, revenire, iarăși plecare. La sfârșitul anului 1943 se întoarce în țară pentru a se ocupa de o publicație a Academiei Române; însărcinarea îi fusese dată de colegii academicieni. În februarie și martie 1944 dactilografia pentru Academie lucrarea care încheia un volum la care lucraseră aproape toți membrii Academiei. În aprilie 1944 se întoarce în Turcia pentru a-și continua munca la „programul studiului World School System, destinat să sprijine propunerea celor 26 de state din Lumea Nouă, care preconizau un program mondial pentru educarea tineretului”. În ianuarie 1945 depune manuscrisul la Consulatul din Istanbul, dar, curierul fiind întrerupt, ministrul nu a trimis Ministerului de Externe decât tabla de materii, nu și manuscrisul. Anul 1945 este singurul an pe care îl petrece în întregime în afara țării. Primise viza de intrare în țară de la comisia interaliată din Sofia, dar se îmbolnăvește de erizipel și este tratat de medicul vasului Transilvania, doctorul Georgescu.

La începutul lui martie 1946 obține iar viza de intrare și pleca din Istanbul. Filmată cu încetinitorul de ochii emoționați ai profesorului, „linia țărnelui... Pontul

² S. Mehedinți, *Caiete*, vol. II, Focșani, Editura Terra, 2015, pp. 238–239.

stâng..., portul... Constanța” înseamnă *Patria*, intrarea pe „binecuvântatul pământ al țării”. Simion Mehedinți aducea certificatul Legației din Ankara și Consulatului din Istanbul, dovedind activitatea sa pentru interesele țării, dar și neîntemeierea acuzațiilor care i se făcuseră. Află că numele i-a fost șters de pe cărțile de școală în ultima ediție. Se întreabă retoric: „Se putea o răsplată mai nimerită pentru un dascăl care, de bine, de rău, s-a ostenit întâi și întâi pentru școală?”

Într-un an de mari lipsuri financiare pentru el și familie, 1947, Simion Mehedinți avea puterea să noteze în jurnal: „Banii sunt impuri. Te murdăresc și când îi primești, și când îi dai altora”³.

În general, profesorului Mehedinți nu-i plăceau funcțiile administrative, dar dacă era obligat de împrejurări și, mai presus de toate, de conștiința sa, să le dețină, le îndeplinea în mod exemplar, având ca „principiu conducător” vorbele maestrului său, Titu Maiorescu: „grozav lucru relațiile dintre oameni”.

Casa i-a fost rechiziționată și odată cu ea biblioteca – 5000 de volume de specialitate geografică. În decembrie 1946 îi scria cu tristețe lui G.T. Kirileanu: „Fiind însă despărțit de casă și de bibliotecă, stau ca un copac răsturnat de vânt și cu rădăcinile pe jumătate rupte”.

Totuși, Simion Mehedinți, om puternic de la munte, nu renunță să lupte, cerându-i prim-ministrului să dispună eliberarea locuinței din str. Dimitrie Racoviță 12. În scrisoare își prezintă argumentele: științific, social, politic, internațional.

Vorbește despre sine la persoana a treia, silit să-și amintească reformele din învățământ, lucrările apreciate de străini, cărțile didactice, atitudinea verticală în politică, premiile.

În 23 septembrie 1946, savantul îl ruga pe C.I. Parhon, colegul său academician, să îi înlesnească două audiențe, una la Ministrul Afacerilor Interne și alta la Președintele Confederației Muncii (Gheorghe Apostol), pentru a-și recăpăta locuința, „scutită de rechiziție, prin Ordinul Ministrul Afacerilor Interne cu nr.179 din 15 ianuarie 1946, ca și tuturor membrilor Academiei Române” și biblioteca, „fără de care nu pot executa contractul cu Fundațiile Regale pentru tipărirea *Operele complete*”.

Rezultatul se lăsa așteptat, de vreme ce, o lună mai târziu, Mehedinți adăuga anexa numită *Sub regimul celor trei dictaturi* la petiția către Miron Niculescu, ministrul Educației Naționale, trimisă în august, arătând concret, în șapte puncte, neaderența sa politică din acele perioade. Considerându-l pe ministru „omul de știință care știe că un atom de adevăr este mai greu decât un munte de minciuni”, îl considera *judcătorul* situației sale, dorința sa fiind ca *rândurile* pe care le scrisese să ajungă la Teohari Georgescu, ministrul de interne, pe care îl credea dezinformat în ceea ce îl privea. Scopul profesorului nu era obținerea unui *confort de burghez*, ci recăpătarea bibliotecii și a locuinței pentru a lucra la tipărirea *Operele complete*, la care era obligat de Fundațiile Regale prin contractele din 1941.

³ *Ibidem*, p. 325.

Scrisoarea către Gala Galaction, deputat în Parlament, conține aceeași cerere, dar invocă și argumente care țin de suflet și conștiință, destinatarul fiind și preot și familist, tată a patru fete.

Obosit și dezamăgit chiar și de cei din familie, luptătorul se refugiază în tranșeele *Jurnalului* său zilnic, de unde observă lumea și se observă. Concluzii politice, istorice, literare, sociale, psihologice, medicale. Decalogul pe care i-l scrie lui Tucu, nepotul care urma să plece la Paris, reprezintă, de fapt, regulile după care trăise profesorul până la 78 de ani și pe care avea să le respecte până la sfârșitul vieții, la 94 de ani:

„1.XI.1945

Decalog

Pentru Tucu,

- 1) Viața atârnă de creier: cine cugetă bine, trăiește bine.
- 2) Sănătatea creierului atârnă de stomac: stomacul vătămat de mâncare (prin mâncare și băutură) vatămă mintea.
- 3) Cine batjocorește stomacul, batjocorește sufletul lui.
- 4) Gimnastica și curățenia, în toate privințele, ajută mintea.
- 5) Somnul regulat curăță corpul de leziune... Cine pierde nopțile își pierde viața.
- 6) Ferește-te de orice ademenire. Nu începe...
- 7) Fă zilnic socoteala vieții: ce-ai adăugat și ce-ai pierdut.
- 8) Ziua și noaptea trebuie să însemne **muncă** apoi **repaus**.
- 9) Adu-ți aminte că nu trăiești numai pentru tine.
- 10) Fii **credincios ție însuși**, adică gândului tău cel mai bun⁴.

Octombrie 1946 este luna petițiilor fără rezultat pentru Simion Mehedinți.

Câteva luni mai târziu, el nota în *Jurnal*: „În anul acesta (1946), am învățat mai mult decât totdeauna câte umbre se ascund în sufletele oamenilor”. Profesorul știa mai de mult că „până în fundul sufletului omenesc nu pătrunde nicio sondă”.

În iulie 1947, profesorul Mehedinți era îngrijorat pentru soarta țării ca și pentru el și ai lui:

„Căldură mare. Dacă pierdem porumbul, va fi greu pentru neamul românesc. Porumbul e valuta noastră⁵. Gândul, care revine la senectute în cele mai grele momente din viața sa, că „se apropie somnul cel de veci”, îl face să noteze în jurnal pe 2 octombrie 1947:

„**Ultima datorie**: asigurarea soției, să nu ajungă cerșetoare”.

iar pe 3 octombrie 1947:

„Dorința mea din urmă,

- 1) Să-mi petrec zilele din urmă la Căldărușani, zidită tot de Matei Basarab, ca și Biserica din Soveja.
- 2) Să fiu înmormântat pe loc, ca să nu tulbur pe nimeni cu grija înmormântării.

⁴ *Ibidem*, p. 283.

⁵ *Ibidem*.

3) După 7 ani, când voi fi dezgropat, țărâna să fie dusă în mormântul părinților mei, la Soveja”⁶.

Mănăstirea Căldărușani nu era singurul *ultim popas* la care se gândise profesorul. Mai apar înscrise în *Jurnal*, cu ani în urmă, și Mănăstirea Neamț, apropiată de meleagurile natale, mănăstirile Bistrița și Pasărea, ctitoria Sfântului Calinic, dar și Soveja.

În iulie 1951, părintele Dimitrie Balaur, alt fost student, îi scrie unui Vlădică pentru a vorbi cu „Vlădică cel Mare” să-l ajute pe profesorul Mehedinți: „Dl. Prof. M. e îngrijorat că a rămas gol și desculț și vine iarna. Roagă pe Înaltul, care e atotputernic să pună un cuvânt acolo unde se cuvine, să fie lăsat omul în pace adică să i se dea hainele și toate lucrurile personale. Dl. Prof. spune că are și cărți împrumutate pe care e dator să le restituie”⁷.

Profesorul fusese dat afară din casă după ce i se luase și biblioteca personală și îi mărturisise părintelui că s-ar așeza la un colț de stradă, cu o pălărie pe jos și cu un bilet alături: „Fost profesor universitar, fost ministru, academician, vă rog să mă ajutați”.

„Cine mai poate râde în timp de nevoie, acela a biruit toate greutățile” spusese în vremuri mai bune Simion Mehedinți.

El „locuia” într-o magazie plină de șobolani de pe Dudești.

Cu ajutorul părintelui Balaur, profesorul s-a instalat cu soția în casa parohială a bisericii Mavrogheni. Cu intuiția sa deosebită și văzând că închisorile se umplu de preoți, Mehedinți l-a întrebat pe părintele Balaur ce să facă dacă acesta va fi arestat. Părintele i l-a recomandat ca duhovnic pe preotul Simion Neaga, care fusese eliberat de la Canal, unde stătuse fără judecată un an de zile, în 1953. Astfel, în 1962 când părintele Balaur era în închisoare, Simion Mehedinți a murit și a fost prohodit de părintele Neaga.

„Noi, profesorii, suntem un fel de preoți, cerem lumii consecvență în toate. E un spirit de răspundere care ne îndeamnă să descoasem pe om și să-l luăm întreg” mărturisea Simion Mehedinți în 1907, într-o discuție cu Duiliu Zamfirescu, menționată în *Jurnal*⁸.

Între 1946 și 1950, Simion Mehedinți a locuit în casa lui C.C. Giurescu de pe strada Berzei, nr. 47, „într-o singură cameră”.

La 30 iunie 1950, după arestarea lui Constantin C. Giurescu, în noaptea zilei de 5 mai 1950, casa familiei Giurescu este confiscată, iar familia evacuată împreună cu bătrânii Mehedinți, și duși în strada Alexandru Moruzzi nr. 27, unde patru persoane urmau să locuiască într-o cameră „plină de ploșnițe”⁹.

Prin acțiunea salvatoare a Patriarhului Iustinian, „în vara anului 1951, au primit repartiție în casa parohială a Bisericii Sfânta Maria în spatele cimitirului Sfânta Vineri, pe lângă Karol Knappe [...].

⁶ *Ibidem*, p. 337.

⁷ *Ibidem*, p. 106.

⁸ S. Mehedinți, *Caiete*, vol. I, Focșani, Editura Terra, 2012, p. 116.

⁹ Ziarul „Lumina” din 21 ianuarie 2018. Interviu cu acad. Dinu C. Giurescu.

Am nimerit la preotul profesor Nicolae Șerbănescu, care locuia cu familia, cu care ne-am și împrietenit, de altfel”¹⁰, povestește peste ani academicianul Dinu Giurescu. În toamna anului 1953, cu aprobarea Patriarhiei și cu ajutorul preotului Dimitrie Balaur, Simion Mehedinți, soția sa Maria, fiica și nepotul Dinu, student, au fost adăpostiți într-o cămăruță din casa parohială a Bisericii Mavrogheni, lângă Piața Victoriei. Tot aici a revenit și Constantin C. Giurescu după ce a fost eliberat de la Sighet, în noiembrie 1955.

Din Istanbul, Mehedinți dăruise Academiei prin donație, pe lângă biblioteca sa personală și *Casa de citire* din casa părintească, revista „Convorbiri literare”, al cărei proprietar era printr-un act semnat de întemeietorii Junimii¹¹.

În 1947, chemat la Academie, lui Mehedinți i se impută faptul că nu și-a înscris revista la tribunal și a pierdut dreptul de proprietar. Caracteristic felului său de a gândi și de a ști să compenseze pierderea *materială* printr-una *morală*, Mehedinți este „sigur că Academia ca instituție «etnopedagogică» are autoritate și dispune de ea”.

Din 1948, Simion Mehedinți a fost exclus din Academie, dar și din viața publică, științifică și culturală a țării. Tot mai preocupat de ceea ce lasă în urmă, profesorul, care în 1945 făcuse donația Academiei, își înscria iar în Jurnal „rugăciunile, în 12 II 1951:

Pentru urmași, o rugăciune,

II. În actul de donație pentru Academie exprimam dorința să fie continuate: „Gazeta Transilvaniei” și „Convorbiri literare”. [...] În „Analele Academiei” (1943?; 1947?) se pot găsi: 1) Actul de donație; 2) Actul prin care membrii fondatori ai Junimei treceau revista în proprietatea mea”¹².

Deși exclus din Academie, Mehedinți rămânea academician, nu numai pentru că fusese ales printre *nemuritori* și aceștia „au răspunderea sufletului națiunii față de urmași până în vecii vecilor ci” pentru că „cine ajunge la Academie știe că n-are la ce mai ajunge și nici nu dorește să mai ajungă altceva”. Toată viața sa, Academia a însemnat pentru Simion Mehedinți „locul cel mai de cinste al țării”.

În timpul Primului Război Mondial au oferit diurna de academician și drepturile de autor Grigore Antipa, Victor Babeș, George Coșbuc, Barbu Ștefănescu Delavrancea, Nicolae Iorga, Dr. C. Istrati, Titu Maiorescu, Simion Mehedinți, L. Mrazec, I.C. Negruzzi, I. Nistor, Dimitrie Onciul, Anghel Saligny, G. Țițeica.

În săptămâna de conferințe dedicate de Societatea Radio Academiei Române în primăvara anului 1934, Simion Mehedinți se adresase tineretului din școli, explicându-le de ce este această instituție „un fel de Acropole – o cetate a sufletului națiunii” de care nici „dușmanii care copleșiseră țara” nu au îndrăznit să se atingă. În timpul Primului Război Mondial, *în țara cotropită*, numai Academia Română se aduna în fiecare vineri, pentru ședințele de comunicări, „sporind știința, arta și

¹⁰ *Ibidem*.

¹¹ Actul se afla într-un plic sigilat la Academie.

¹² S. Mehedinți, *Caiete*, vol. III, Focșani, Editura Terra, 2016, p. 89,90.

binele faptelor alese ce fac partea nemuritoare din viața unui neam”. Tonul patetic însoțește în permanență cuvintele conferențiarului, care, fără să moralizeze, se dă pe sine exemplu de autor care poate fi depășit de cel care îl va înlocui la Academie. El, savantul, nu se sfia să declare că *Terra* lui „va rămâne ca un fir de iarbă înaintea unui stejar uriaș, pentru că nu se poate să rămână pe loc cultura neamului, la care cuvântul deștept înseamnă inteligent, ca și cum ar fi destul să nu dormi, să ai ochii deschiși ca să și înțelegi tot ce vezi”.

În vara lui 1948, sub presiunea puterii comuniste, Academia Română era transformată în Academia Republicii Populare Române, în fapt o nouă instituție, funcționând după cu totul alte principii, 113 dintre membrii ei fiind excluși. Printre ei se aflau unii dintre reprezentanții cei mai de seamă ai spiritualității românești, alături de oameni de știință care au contribuit nu numai la progresul neamului nostru, ci al întregii omeniri, căreia i-au dăruit zeci de ani de studiu și puterea lor de creație: Simion Mehedinți, alături de colegii săi geografi Mihai David, Vintilă Mihăilescu, Nicolae Al. Rădulescu, și convorbiriștii P.P. Negulescu, Constantin Rădulescu-Motru, precum și Traian Vuia, Lucian Blaga, Tudor Vianu, Dimitrie Gusti, Ion Petrovici, Nichifor Crainic, Nicolae Caranfil, Ion Agârbiceanu și alții, ordinea fiind aleatorie, mai puțin în cazul primului nume citat. În 1955, după moartea lui Stalin, Tudor Vianu și Ion Agârbiceanu au fost reintegrați în Academie, dar lui Simion Mehedinți și altor academicieni valoroși le-a fost refuzată reprimirea. Din august 1965, Academia a purtat numele de Academia Republicii Socialiste România.

Din 1948 până în 1989, Academia și-a pierdut autonomia, iar criteriul alegerii membrilor săi potrivit erudiției științifice nu a mai funcționat. De-abia după 1990 Academia Română și-a reluat numele inițial și i-a repus în drepturi pe membrii săi care fuseseră îndepărtați. Între timp, unii muriseră în temnițele comuniste.

Simion Mehedinți a fost repus în drepturi, ca membru titular al Academiei Române, la 3 iulie 1990.

Optimist incorigibil, Simion Mehedinți a crezut că „în evoluția viitoare a omenirii vor spori izvoarele de energie, armonia sufletească și vor spori desigur și frumusețea și binele și dreptatea”.

A crezut, de asemenea, „că nu numai prietenii, ci și dușmanii sunt de folos omului în adevăr spornic” și că „experiența istorică ne arată că tot ce e rău moare. Marile mișelii, împreună cu marii mișei, cad în neant, se uită”.

Profesorul savant a avut șansa de a-și transmite prin *cuvânt* idealurile și generației sale și celor care aveau să urmeze; ca academician, cuvântul lui, scris și vorbit, la care s-a adăugat *fapta*, adică acțiunea, a primit un spor de încredere din partea unora dintre contemporanii săi, pe care ar fi de așteptat să i-l dea și cei din zilele noastre.

„Noi, oamenii, ne ducem unii după alții”, spunea Simion Mehedinți. „Academia însă este și rămâne ctitorul de veci al neamului. Acolo s-au adunat și se adună mereu tot ce a rămas scris de mâna bătrânilor noștri; chipul feței lor; testamentele lor; banii lor de acum sute și mii de ani...toate urmele de preț ale ființei lor”.

În momente de cumpănă ale vieții sale, fie din cauza unor boli și slăbiciuni ale bătrâneții, fie din pricina conjuncturii politice, Simion Mehedinți dorea să încredințeze celui mai apropiat dintre foștii studenți și colaboratori „ultimele griji”.

Un astfel de moment a fost și în 16 aprilie 1944, când profesorul Mehedinți îi trimite discipolului său, geograful Constantin Brătescu, o scrisoare cu valoare de testament¹³, prin care îi cerea supravegherea donațiilor făcute la Universitate pentru studenți și la *Casa Școalelor* pentru comuna sa și județul natal și pentru Muzeul Etnografic din Focșani. Referatul din 15 aprilie 1943 aflat la Secția Manuscrise a Academiei Române arată cauzele proceselor penale și civile în care era implicat Simion Mehedinți ca urmare a donațiilor sale din 1936 pentru școala și biserica din Soveja.

Fiu devotat, împlinitor al tradițiilor creștinești străbune, Simion Mehedinți voia ca la mormântul părinților săi, Neculai și Voica Mehedinți, să se facă anual un parastas. Ultima scrisoare primită de Constantin Brătescu de la profesorul său¹⁴ are și ea valoare testamentară, deși Simion Mehedinți a trăit 94 ani, până în 1962, iar discipolul său pleca din viață în toamna lui 1945.

Scrisoarea se regăsește și în *Jurnal*, doar datele la care a fost scrisă – 24 III 1945 – și trimisă – 28 III 1945 – diferă, semn că Mehedinți își păstra în felul acesta și corespondența.

Simion Mehedinți îi transmitea ucenicului său o sinteză a „gândurilor din urmă”, în patru puncte. Primul și cel mai important se referea la biblioteca pe care profesorul o dăruise Academiei, considerată de el „suprema noastră instituție culturală”. Savantul dorea să îi fie folosite cărțile cu adnotări și note pe margini pentru posibila traducere a *Terrei* într-o limbă mai răspândită și pentru tipărirea Operelor sale Complete, începută în 1943 din inițiativa Fundațiilor Regale, sub directa sa îngrijire.

Această scrisoare dezvăluie și destinația manuscrisului ultimei sale cărți de suflet, *Premise și concluzii la Terra. Amintiri și mărturisiri*. Un manuscris urma să fie trimis Academiei și altul să-i revină lui Constantin Brătescu.

Tristețea și gravitatea care dau tonul acestei scrisori testament prin care Simion Mehedinți cerea ca „toate manuscrisele să fie arse”, precum și afirmația că „timpurile de azi nu mai sunt potrivite pentru știință”, iar „Etnopedagogia va merge și ea tot în cenușă” sunt rodul durerii de a nu-și putea sfârși munca în liniștea bibliotecii sale care fusese rechiziționată.

În însemnările sale zilnice, începute la 1 aprilie 1906, *nocturnele* cum le numea, pentru că scria noaptea, bătrânul profesor nota în deceniul al cincilea al secolului XX:

„Ora 3 noaptea. Mă duc la coadă la gheață.

21 XII 1951 .... Zile foarte grele: cozi și iarăși cozi... Câte trei-patru pe zi, pentru pâine, morcovi, cartofi, ulei, fasole, orez. Să îngheți în stradă ceasuri întregi, în

¹³ S. Mehedinți, *Caiete*, vol. III, Focșani, Editura Terra, 2016., scrisoarea nr. 42, p. 120–121.

¹⁴ *Ibidem*, scrisoarea nr. 43, p. 123.

loc de a face în tihnă ceea ce făcuseși o viață întreagă!! Vorba știută, nu da Doamne, omului cât poate el răbda!!”

Peste câteva zile: „...Pe la ora 7 s-a luminat binișor. Am tăiat și cărat 4 coșuri de lemne. Topor bun, treabă bună, măcar că doctorul m-a oprit să mai tai lemne”¹⁵. Și peste un an, viața agitată continua la fel:

„11 VIII 1952. În fiecare dimineață, 3-4 ore pierdute pentru a lua un sfert de bloc de gheață”.

„Nădejdea e în sufletul omului ca pirul în arătură: are o sută și o mie de rădăcini” spusese Mehedinți în Conferințele de la Radio, dar și în nuvele.

Rod al unei experiențe de zeci de ani de studiu și cercetare a vieții, șlefuit în relațiile cu oamenii, pedagogia profesorului scriitor transformase în sentințe morale meandrele existenței sale și le dăruise ca „vorbe cu tâlc” tot semenilor.

Când se trezește la ora unu noaptea, primește la ora două bonul nr. 3. Cozile de la ghereta din Piața Filantropiei au câte 200-300 de persoane. În *deniile de gheață*, cum le numește, optimistul Mehedinți găsește compensații: dimineața, vede „luna = soare mare galben la apus, fără nicio rază, iar la răsărit soarele neeșit încă deasupra orizontului”, iar printre cei care așteaptă alături de el la rând se află un general, un comandor, un doctor, de la care primește „o bogată informație de rectificare a fizionomiei multor oameni de merit” români. Prietenul de o viață, Kirileanu și jurnalul erau martorii frământărilor și temerilor sale: „Cetind cândva cu niște școlari Ifigenia lui Goethe, mi-au sunat grav la ureche două cuvinte foarte simple: Toate scad (Alles). Le-am repetat de multe ori în ceasurile cele grele. Le repet și acuma, – parcă ar fi fost o prevestire”¹⁶.

La 2 martie 1957 proprietarii s-au întors în casa lor din strada Dimitrie Racoviță nr. 12. Profesorul vedea din ce în ce mai greu, dar continua să își scrie lucrările, iar soția și nepoata îl ajutau, descifrând scrisul și transcriind. Voia să lase totul în ordine, ca un bun gospodar.

În *rugăciunea din urmă*, din 31 octombrie 1954, Mehedinți scrisese: „Dacă se vor mai găsi niscaiva cărți sau manuscrise, aștept cu recunoștință să mi se arate lipsurile și să mai îndrept ce se mai poate îndrepta”. Pentru Simion Mehedinți, cuvântul rugămintă nu exista, *rugăciune* îl înlocuia cu ușurință, conotația religioasă nefiind piedică, ci ajutor.

Vremurile liniștite păreau să se întoarcă. Își va fi amintit, poate, de anii Seminarului când îl citea pe Sfântul Atanasie cel Mare, episcopul creștin din secolul al IV-lea, din Alexandria Egiptului, care spusese în anii în care se dezlănțuiseră prigoana împotriva creștinismului: *Nibicula est, transibit*.

Anii dinaintea morții se scurg aproape în întuneric pentru vederea trupească a profesorului, „am intrat de viu în noaptea cea fără de margini, [...] pentru ochii mei cerul nu mai are stele”, dar cu vederea interioară deschisă puternic spre retrăirea vieții sale, pe care o judecă fără părtinire, căci „greșește omul cât trăiește”.

¹⁵ S. Mehedinți, *Caiete*, vol. III, Focșani, Editura Terra, 2016, p. 134–135.

¹⁶ G.T. Kirileanu, *Correspondență*, București, Editura Minerva, 1977, p. 546.

În septembrie 1941 îl rugase pe Kirileanu, poate cel mai statornic prieten, să-i *arate toate greșelile de limbă*, dar la sfârșitul anului 1955, pe 23 decembrie, pregătindu-se de *mărturisire*, altfel de *rugăciune* îi face acestuia: „Vreau să aflu de la un om drept care au fost lunecările mele care trebuie să fie mai mult ispășite? În fața eternității nu încape nicio cruțare”.

Există o pagină de amintiri în *Premise și concluzii la Terra*, în capitolul *Popas la Soveja*, poate cea mai încărcată de dramatism din toate mărturisirile publicate de Simion Mehedinți. Era doctorand și se întorsese acasă epuizat, să-și refacă forțele pentru a continua lucrul. *Naufragiatul aruncat de val la țărșm* este îngrijit de sora mai mare, ca odinioară când rămăseseră orfani. Se împlineau șapte ani de la moartea tatălui și aproape 15 de la moartea mamei. S-a făcut dezgroparea, după tradiția locului. Brusc, timpul cronologic nu s-a mai scurs pentru tânărul Simion și memoria voluntară s-a oprit la o imagine: „Fruntea mamei... ...Atâta se mai cunoștea”. Timpul subiectiv, trăit, îi aduce, ca lui Proust odinioară, pe cei care au murit, dar au rămas pe retina lui sufltească:

„M-am întors acasă pe drumul cel lung prin pădurea de brazi. Până seara, cei mutați de ani de zile la cimitir, au venit după mine. Unii treceau pe drum; alții își făceau de lucru prin curțile lor. Pe poartă a intrat tata călare, a legat calul de mărul cel mic, cum îi era obiceiul; pe prispă se joacă cu păpușile Marina și Maria, surorile mai mici; în grădină, bunica stă pe un scăunel, se pleacă să ia ghemul care i-a căzut din poală; din prag, mă strigă mama, i-aud glasul, îi văd lumina ochilor blânzi și fruntea cea senină. Mai puternică și decât moartea, amintirea învie toată viața de altădată, toată frumusețea și bunătatea pe care pământul n-a putut-o ascunde, semn că undeva, cândva, tot ce-a fost va mai fi; că ce a trecut prin fața negrului pământ s-a răsfrânt pentru vecie în lumina înaltă a cerului și în veșnicia timpului, unde măcar ceva din ființa lor trăiește fără de sfârșit”¹⁷.

Marin Popescu-Spineni descrie ultima întâlnire cu Simion Mehedinți: „Cu două săptămâni înainte de a închide ochii definitiv, când era culcat pe un pat, pe scânduri, cu capul rezemat pe un sul de paie, mi-a arătat un mare caiet, pe coperta căruia scria: *Istoria neamului nostru*. Și-a completat: «Într-o ladă sunt așezate în ordine, multe manuscrise care aș vrea să ajungă în depozitul Academiei».

Mi-a făcut un «curs» despre Geografia ca știință și mi-a spus că definiția se găsește admisă și publicată în *Enciclopedia universală*. Mentea îi era întregă. A unui om de mare cultură”.

La 14 decembrie 1962 a încetat din viață.

„În Capela Cimitirului Bellu, în fața familiei, 10 preoți în frunte cu preotul paroh al Bisericii Cașin, Ianculescu, au făcut slujba de înmormântare. Lume, nu multă”¹⁸.

În 1947, Mehedinți scrisese în jurnalul său: „Cad bătrânii repede. Toamna, iarna, cad frunzele”¹⁹.

¹⁷ Simion Mehedinți, *Premise și concluzii la Terra. Amintiri și mărturisiri*, ediția a II-a, București, Editura Viața Românească, 1998, p. 120.

¹⁸ Marin. Popescu-Spineni, BAR, ms., A 3783, *Simion Mehedinți*, Piatra Neamț, 1994, p. 65.

¹⁹ S. Mehedinți, *Caiete*, vol. II, Focșani, Editura Terra, 2015, p. 356.

După moartea profesorului, soția lui rămâne în casă, alături de familiile care locuiau deja acolo. Neputând plăti sumele mari pentru succesiune și actul de moștenire, doamna Mehedinți este sfătuită să doneze casa Institutului de Geografie al Academiei, cu o clauză: atât timp cât trăiește fiul lor, Emil Mehedinți, să rămână în casa părintească, ceea ce s-a și întâmplat, până în 1981, când acesta a murit.

Numai că, în toată această perioadă, fiul lui Simion Mehedinți a plătit chirie pentru a locui în casa tatălui său.

„Dintre toate antinomiile traiului pământesc, cea mai dezgustătoare este răsplătirea binelui prin răutate”, scria savantul, devotatului său prieten Kirileanu, în aprilie 1949.

În manuscrisul lui Marin Popescu-Spineni aflat la Academia Română²⁰, aflăm din corespondența sa cu un medic internist pensionar din Wiesbaden, „fascinat de personalitatea acestui mare om de știință”, că Simion Mehedinți a rămas în memoria lui încă din adolescență, când învățase din cărțile lui de geografie, iar profesorii săi de la Liceul „Constantin Diaconovici Loga” din Timișoara „i-au infiltrat între altele și interesul pentru acest minunat savant”. Medicul Alexander Liau nu îl cunoscuse pe Mehedinți, dar își cumpărase toate cărțile lui și le *păstrase cu sfințenie*, profesorul savant fiind *o pildă și un ideal* pentru el. În 1985, medicul deplângea nereeditarea cărților lui Simion Mehedinți, pe care le și pierduse în timpul războiului, și îi mulțumea lui Marin Popescu-Spineni că îi trimisese 64 de pagini despre savant, pe care le citea de *mai multe ori*.

Simion Mehedinți nota în *Jurnal* la începutul anului 1952 că, pentru a cunoaște un om, ar mai trebui, pe lângă „grafie și grafologie, a) un portret din același an; b) un film al mersului; c) un fonograf al vorbirii, d) cărți citite. Numai așa s-ar putea vedea că „style est l’homme même”²¹.

Cu greu am putea răspunde la câteva dintre aceste cerințe! La una dintre ele găsim însă răspuns în operă. Lecturile care îl *ademeneau pe Mehedinți* în anii adolescenței și ai studenției erau din Dickens, Andersen, Turgheniev, Ossian, Gotfried Keller, Selma Lagerlöff, Mérimée, iar *Alexandria* cu *isprăvile lui Alexandru Makedon* îi sporea dragostea pentru istorie, pe care o dobândise din școală. Au urmat Jules Michelet, Thomas Buckle, Taine, Socrate și Cicero, prieteni care nu l-au dezamăgit. Pe Goethe, odată descoperit, l-a citit toată viața.

Pe Tolstoi îl vedea influențând *începuturile romanului la noi* și îl considera un mare artist, „oricare vor fi fost scăderile și abaterile cugetului său”.

Îi prețuia pe scriitorii longevivi și pentru cumpătarea pe care au avut-o în viață. Simion Mehedinți pusese în practică proverbul „Fă pe bătrânul din vreme, dacă vrei să fii bătrân mult timp”.

Biografia lui Simion Mehedinți este a unui om de excepție. Cercetarea ei, ca și a operei, nu este simplă și cere răbdare – a trăit aproape un secol și a scris încă

²⁰ Marin Popescu-Spineni, BAR, mss, A 3783, *Simion Mehedinți*, Piatra Neamț, 1994.

²¹ S. Mehedinți, *Caiete*, vol. III, Focșani, Editura Terra, 2016, p. 142, 143.

din studenție –, statornicie – când ești copleșit de mulțimea cărților, manuscriselor, amintirilor și ai renunța, o lectură sau un aforism mehedințian te fac să revii cu și mai mult interes –, chiar dăruire. Descoperindu-l, poți să-i dai azi verdicte care mâine îți vor părea nesigure sau le vei anula. Care a fost trăsătura sa marcantă prin care s-a deosebit de contemporani și care le-a estompat pe celelalte?²²

Simion Mehedinți s-a străduit să impregneze, pe cât i-a stat în putere, cultul adevăratelor valori și repudierea celor false, microcosmosului aflat în jurul lui, în săli și amfiteatre sau la care i-a ajuns cuvântul prin articole, studii și cărți, științifice și de popularizare, conferințe și emisiuni radio.

În toate domeniile în care a creat, geografic și geopolitic, cultural, literar, pedagogic etc. opera lui Simion Mehedinți a orbitat în jurul unei idei centrale: iubirea de patrie și de neamul românesc, a căror slujire a considerat-o o datorie imperioasă, cu atât mai mult, cu cât vocația sa de profesor l-a ajutat să o sădească și în sufletul generațiilor de studenți pe care i-a îndrumat.

Loviturile contemporanilor nu l-au ocolit pe Simion Mehedinți, dar, de cele mai multe ori, a rămas imperturbabil. „N-am cunoscut alți dușmani decât cei care făceau rău țării”, spunea Mehedinți. Era conștient de vocația sa, de necesitatea lucrării sale și de responsabilitățile asumate, și, ceea ce se întâmplă rar, nu aștepta laude, iar când le primea, nu-l împovărau. Am găsit o explicație chiar în textele lui:

„Sunt unele personalități de o reală mărime. Acestea de obicei sunt atât de absorbite de menirea lor socială, științifică sau artistică, încât admirația altora nu le tulbură judecata, după cum nu se tulbură în mijlocul mulțimii nevinovata frumusețe a fecioarei care trece prin lume, fără să se gândească măcar că e frumoasă”.

SIMION MEHEDIŢI (1868–1962) THE PORTRAIT OF THE LAST YEARS

ABSTRACT

As we are celebrating 150 years from the birth of Simion Mehedinți, my article focuses on several dramatic moments that marked his life, as brought to light by the documents and manuscripts I consulted, some of them unpublished, which I discovered at the Romanian Academy Library and at the National Archives. They reveal some less known aspects of the life and activity of the Romanian scholar.

Keywords: Simion Mehedinți, Academy, Marin Popescu-Spineni, journal, testament

---

²² Ignatie Briancianinov, Sfântul. *Experiențe ascetice*, București, Editura Sophia, 2008, p. 6: „Biografiile oamenilor de excepție se disting prin faptul că în ele se exprimă cu precădere o anumită latură prin care se manifestă în mod particular lucrarea omului respectiv, care îl diferențiază prin trăsături marcante, caracteristice, și concentrează asupra sa luarea-aminte: ca și cum ar fi latura personală a lucrării lui care le estompează pe toate celelalte. Atunci când alcătuiești biografia unei asemenea personalități, este absolut necesar să surprinzi această caracteristică și să o reliefezi deplin de la începutul până la sfârșitul biografiei: numai atunci va fi evidențiată cum trebuie”.